सुप्रभातम्

काव्यप्रकाशे – दसमोल्लासः

- समसोक्तिः

- व्याख्या – परोक्तिर्भेदकैः श्लिष्टैः समासेक्तिः।
- દ્વિઅર્થી વિશેષણો વડે અન્યનું કથન તે સમાસોક્તિ અલંકાર છે.
- उदा.(1) अयमौन्द्रीमुखं पश्य रक्तश्चूम्बति चन्द्रमाः।

- (2) लब्ध्वा तव बाहूस्पर्शं यस्याः स कोऽप्युल्लासः।
- जयलक्ष्मीस्तव विरहे न खलूज्जवला दुर्बला ननु सा।।
-
- તારા હાથનો સ્પર્શ થતાં જ જેને અવર્ણનીય ઉલ્લાસ થતો તે જયલક્ષ્મી તારો વિરહ થતાં ઉજ્જવળ નથી,દુર્બળછે.

સમાસોક્તિ અલંકારની વિશેષતાઓ

- સમાસોક્તિ અલંકારમાં વિશેષણો દ્વિઅર્થી હોય છે.
- આ અલંકારમાં વિશેષ્ય દ્વિઅર્થી ન હોય.
- આ અલંકારમાં પ્રસ્તુત દ્વારા અપ્રસ્તુતની વ્યંજના હોય છે.
- આ અલંકારમાં પ્રસ્તુતના ક્રિયા,લિંગ,વિશેષણો,લક્ષણો દ્વારા અપ્રસ્તુત ક્રિયા,લિંગ,વિશેષણ,લક્ષણોનું સૂચન થાય છે.
- આ અલંકારમાં માત્ર સૂચન થાય છે, વિધાન નહિ.

શ્લેષ અને સમાસોક્તિ અલંકાર વચ્ચે સામ્ય-ભેદ

સામ્ય

- બન્નેમાં દ્વિઅર્થી શબ્દોનો પ્રયોગ હોય છે.
- બન્નેમાં બે અર્થની પ્રાપ્તિ થાય છે.
- શબ્દગત શ્લેષનો ઉપયોગ થાય છે.

ભેદ

- સમાસોક્તિમાં માત્ર વિશેષણો જ શ્લિષ્ટ હોય છે, જ્યારે શ્લેષમાં શ્લેષમાંવિશેષ્ય પણ શ્લિષ્ટ દોય છે.
- શ્લેષમાં સમાસોક્તિની જેમ પ્રસ્તુત દ્વારા અપ્રસ્તુત સૂચવાતુ નથી.
- શ્લેષમાં બન્ને અર્થો વાચ્ય હોય છે. જ્યારે સમાસોક્તિમાં બીજો અર્થ પ્રતિયમાન (વ્યંગ્ય) હોય છે.
- અનેકાર્થ મળવા એ મહત્વની વાત છે,સમાસોક્તિમાં પ્રસ્તુત વડે અપ્રસ્તુતનું સૂચન અગત્યનું છે.

निदर्शना अलंकारः

- व्याख्या- अभवन्वस्तुसम्बध उपमापरिकल्पकः।
- બે વસ્તુઓ વચ્ચેનો સંબંધ અશક્ય હોય છતાં તે ઉપમામાં પરિણમે તે નિદર્શના અલંકાર કહેવાય છે.
- उदा. क्व सूर्यप्रभवो वंशः क्व चाल्पाविषया मतिः।
  तितीर्षुदुर्स्ततरं मोहादुडुपेनास्मि सागरम्।।
- સૂર્યમાંથી ઊતરી આવેલો વંશ ક્યા અને મારી સંકોચિત બુદ્ધિ ક્યા? મુશ્કેલીથી પાર કરી શકાય તેવા સાગરને હું નાની નાવ વડે તરી જવા ઇચ્છું છું.

अप्रस्तुतप्रशंसा

- व्याख्या-
- अप्रस्तुतप्रशंसा या सासैव प्रस्तुताश्रया

અપ્રસ્તુત જ્યારે પ્રસ્તુતને આશ્રયે વર્ણવાય છે ત્યાંરે તે અપ્રસ્તુતપ્રશંસા અલંકાર કહેવાય છે.

उदा. एकः कृतिः शकुन्तेषु योऽन्यत् शक्रान्न याचते।
પક્ષીઓમાં એક જ (ચાતક)ધન્ય છે જે ઇન્દ્ર સિવાય બીજા કોઇ પાસેમાંગતું નથી.